

<http://dx.doi.org/10.16926/rp.2023.15.07>

Lech DRAB

<https://orcid.org/0000-0001-7429-3051>

Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie

Współpraca regionalna a bezpieczeństwo militarne Polski

Streszczenie

Każde państwo poprzez uczestnictwo w stosunkach międzynarodowych nieustannie dąży do zapewnienia, a następnie utrzymania odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa. Funkcjonując w otoczeniu innych państw, musi realizować wiele interesów, dzięki czemu gwarantuje sobie przetrwanie, ale jednocześnie zapewnia wszechstronny rozwój. Bezpieczeństwo obywateli każdego państwa zależne jest od wielu czynników, do których należy zaliczyć także uwarunkowania geopolityczne i militarne.

Jednym z najważniejszych czynników gwarantujących zarówno stabilność porządku konstytucyjnego państwa, jak i ochronę jego wartości demokratycznych jest bezpieczeństwo polityczne. Jego zapewnienie wymaga utrzymania w ciągłej gotowości struktur państwowych w celu podejmowania wyzwań, redukcji zagrożeń oraz wykorzystywania szans w aspekcie politycznym. Ścisłe związane z tym czynnikiem jest bezpieczeństwo militarne, które dotyczy relacji zachodzących pomiędzy państwem a środowiskiem międzynarodowym, w którym czynnik militarny odgrywa ważną rolę. Wymaga to utrzymania możliwie optymalnego, z punktu możliwości państwa, własnego potencjału militarnego oraz udziału w adekwatnych sojuszach wojskowych pozwalających zapobiegać zagrożeniom.

Bezpieczeństwo Polski i regionu zazwyczaj upatrywane jest w kontekście naszego uczestnictwa w najważniejszych dla nas organizacjach międzynarodowych: Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ), Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO), Unii Europejskiej (UE), Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE). Równie ważne są inicjatywy regionalne. Celem artykułu jest omówienie wybranych inicjatyw regionalnych i analiza ich wpływu na zapewnienie bezpieczeństwa militarnego Polski.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, wojskowa współpraca regionalna, potencjał militarny, bezpieczeństwo militarne Polski.

Wstęp

Obecny ład światowy powoli, ale systematycznie ulega przekształceniu. Zmianom tym na szczęście nie towarzyszą większe, globalne turbulencje. Dotychczasowy prymat Stanów Zjednoczonych mogą zachwiać już nie tylko nowo

powstałe sojusze czy koalicje państw, ale przede wszystkim Chiny, które urosły do rangi równorzędnego mocarstwa globalnego. Należy jednak podkreślić, że zarówno Chiny, jak i Rosja wyraźnie deklarują swoją tendencję do zmiany ładu międzynarodowego. Chiny, osiągając poziom mocarstwa gospodarczego, tworzą z powodzeniem przeciwwagę dla militarnej dominacji USA. W swoich działaniach, zmierzających do zmiany ładu światowego, stosują strategie ewolucyjne, jednocześnie nie wykazując przy tym żadnych oznak zniecierpliwienia. Rosja natomiast nie może pogodzić się ze stratami, jakie poniosła po rozpadzie Związku Radzieckiego, czego przykładem są wojny w Gruzji i w Ukrainie.

Infrastrukturę bezpieczeństwa we współczesnym świecie tworzą organizacje i instytucje, które stwarzają warunki do funkcjonowania systemu. Wiodącą rolę w światowym systemie pokoju i bezpieczeństwa odgrywa ONZ, której najważniejszym celem jest – zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych – „Utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa...”¹. W ostatnich latach coraz częściej pojawiają się jednak liczne zastrzeżenia odnoszące się do funkcjonowania tej organizacji. Pomimo jej ograniczeń, nie ulega wątpliwości, że ONZ jest ciągle autorytetem o zasięgu globalnym, organizacją o unikatowych uprawnieniach związanych z legitymizacją lub delegitymizacją użycia siły w stosunkach międzynarodowych. Organizacja ta posiada także, co prawda ograniczone, możliwości wymuszania swoich decyzji w zakresie bezpieczeństwa militarnego.

Regionalne organizacje bezpieczeństwa oraz organizacje działające na rzecz bezpieczeństwa tworzą swego rodzaju system, który jest gwarantem bezpieczeństwa. Najważniejsze dla naszego bezpieczeństwa organizacje to te działające w obszarze euroatlantyckim, a mianowicie NATO, UE i OBWE.

Oprócz organizacji międzynarodowych o znaczeniu globalnym, regionalnym czy subregionalnym, których celem jest podejmowanie działań na rzecz pokoju i bezpieczeństwa, istnieje wiele innych inicjatyw, które także mają wpływ na bezpieczeństwo w regionie. W otoczeniu Polski są to między innymi: Grupa Wyszehradzka, Trójkąt Weimarski, Bukaresztańska Dziewiątka, Trójmorze czy też Grupa Państw Morza Bałtyckiego².

Dokonując analizy obszarów zainteresowania inicjatyw/organizacji, ich potencjału gospodarczego i militarnego oraz znaczenia politycznego w regionie, podjęta zostanie próba ich oceny w kontekście zapewnienia bezpieczeństwa Polski.

1. Charakterystyka wybranych inicjatyw współpracy regionalnej, w których uczestniczy Polska

Zapewnienie bezpieczeństwa militarnego państwa jest bardziej niż inne działy bezpieczeństwa wewnętrznego uzależnione od wsparcia z zewnątrz.

¹ Karta Narodów Zjednoczonych Artykuł 1 zob. <https://prawo.uni.wroc.pl/sites/default/files/students-resources/Karta%20Narod%C3%B3w%20Zjednoczonych.pdf> [dostęp: 30.09.2023].

² GPMB jest organizacją międzynarodową.

Obecnie niewiele państw na świecie jest w stanie zapewnić je wyłącznie własnymi siłami. Państw średniej wielkości, takich jak Polska, z reguły nie zalicza się do tej nielicznej grupy państw. Dlatego też nie dziwi fakt, że najskuteczniejszą formą poprawy bezpieczeństwa w ogóle, a bezpieczeństwa w wymiarze militarnym w szczególności, były i są dla nas sojusze, inicjatywy czy przymierza.

Pozyskiwanie sprzymierzeńców, czy też tworzenie sojuszy należy do najstarszych kanonów sztuki wojennej, które zostały opisywane przez Sun Tzu w VI w. p.n.e. Obecnie sojusz najczęściej definiuje się jako polityczne i wojskowe relacje między państwami, którego celem jest poprawa ich bezpieczeństwa poprzez agregację ich siły³.

Organizacje bezpieczeństwa opierają się na kilku zasadach: po pierwsze – za wspólny cel przyjmuje się utrzymanie pokoju i ograniczenie używania siły zbrojnej; po drugie – rozstrzyganie wszelkich sporów drogą pokojową, i po trzecie – obowiązek łączenia sił przeciwko jakiemukolwiek państwu czy innej organizacji naruszającej podstawy systemu bezpieczeństwa.

Oprócz uczestnictwa w organizacjach bezpieczeństwa państwa poszukują także innych zabezpieczeń, w szczególności zacieśnienia współpracy z państwami w swoim sąsiedztwie. Możliwości nawiązania takiej współpracy uzależnione są od wielu czynników, a głównie od położenia oraz warunków geopolitycznych w regionie. Usytuowanie Polski w Europie Środkowej pozwala na rozwijanie współpracy z sąsiadami zarówno z północy, z demokratycznymi państwami Morza Bałtyckiego, jak i południa i zachodu, gdzie wszyscy nasi sąsiedzi należą do najistotniejszych dla nas organizacji bezpieczeństwa: NATO i UE. Najważniejsze dla nas to Grupa Wyszehradzka, Trójkąt Weimarski, Bukareszteńska Dziewiątka, Trójmorze oraz Grupa Państw Morza Bałtyckiego.

1.1. Grupa Wyszehradzka

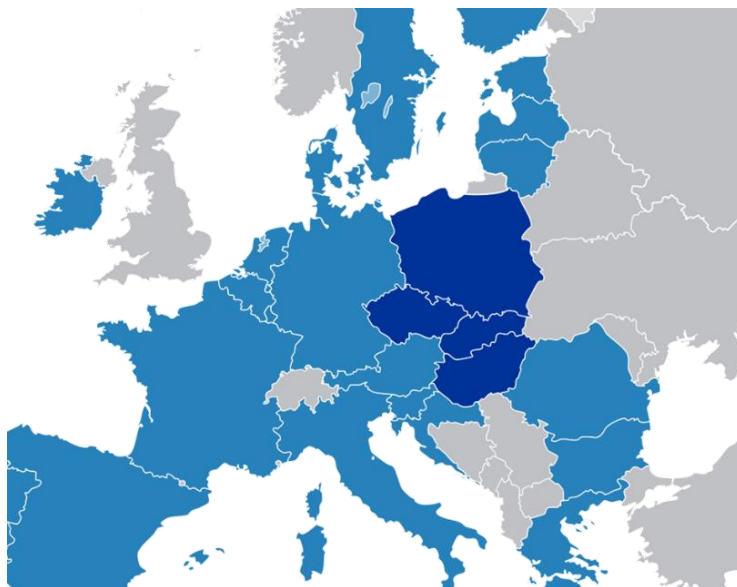
Państwa należące do Grupy Wyszehradzkiej (V4) to Czechy, Polska, Słowacja i Węgry (Mapa 1). Ideą utworzenia Trójkąta Wyszehradzkiego⁴, a następnie Grupy Wyszehradzkiej⁵, miało być połączenie doświadczeń i sił głównie w celu przezwyciężenia skutków epoki komunizmu i wspólne wejście w struktury euroatlantyckie. Utworzona została po spotkaniu 15 lutego 1991 r. prezydentów Polski (Lech Wałęsa) i Czechosłowacji (Václav Havel) oraz premiera Węgier (József Antall) na zamku w węgierskim mieście Wyszehrad⁶.

³ T.N. Dupuy, *The International Military and Defense Encyclopedia*, Publisher Brassey's, January 1, 1993, New York, s. 117.

⁴ 1 stycznia 1993 roku po rozpadzie Czechosłowacji Trójkąt Wyszehradzki został przemianowany na Grupę Wyszehradzką.

⁵ V4 nie jest formalnie organizacją, choć ma uregulowany sposób działania, który został przyjęty w 1999 roku w dokumencie „Zakres współpracy Wyszehradzkiej” więcej zob. Contents of Visegrad Cooperation 1999, <http://www.visegradgroup.eu/cooperation/contents-of-visegrad-110412> [dostęp: 10.07.2023].

⁶ Stąd też pochodzi nazwa grupy.

Mapa 1. Państwa członkowskie Grupy Wyszehradzkiej

Źródło: New European, David Liuzzo, licencja: CC BY-SA 3.0.

W początkowym okresie swojego istnienia Grupa Wyszehradzka działała najprężniej. Związane to było z zerwaniem uzależnienia się od ZSRR oraz intensywnym poszukiwaniem nowej tożsamości i miejsca w strukturach Zachodu. W tym okresie zarówno współpraca gospodarcza jak i koordynacja podejmowanych decyzji w ramach polityki zagranicznej wydawały się istotnymi atutami dla wszystkich państw. Podstawę współpracy w ramach V4 stanowiło przekonanie o konieczności wypełnienia luki politycznej, gospodarczej oraz wojskowej, zaistniałej po rozpadzie bloku wschodniego⁷.

Niestety integracja państw V4 z NATO, a następnie z UE, wyhamowały rozwój organizacji⁸. Państwa V4 zapatrzone i ukierunkowane na współpracę z Zachodem nie potrafiły opracować nowej wizji współdziałania, wychodzącej poza zapewnienia o konieczności pogłębienia współpracy w ramach inicjatywy. Zabrakło wspólnych strategii oraz obszarów współdziałania. Ponadto różnie zaczęto definiować zagrożenia dla bezpieczeństwa, do głosu doszły też odmienne spojrzenia na rolę poszczególnych członków V4 w ramach UE. Pomimo pojawiania się nowych inicjatyw, takich jak współpraca energetyczna czy wspólna modernizacja armii, zdecydowana większość z nich nie została sfinalizowana. Państwa V4 nie tylko nie są w stanie dopracować wspólnych projektów infrastruk-

⁷ A. Czyż, *Grupa Wyszehradzka – 20 lat współpracy*. „Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne”, 2014, Vol. 42, s. 11–12.

⁸ K. Sobczyk, *Współpraca państw Europy Środkowo-Wschodniej w dziedzinie bezpieczeństwa energetycznego*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2011, nr 20 (IV), s. 175

turalnych, ale także przemawiać wspólnym głosem na forum NATO czy EU, wspólnie określać obszarów zagrożeń i współpracować w zakresie ich eliminacji. Grupa Wyszehradzka, choć ma do tego bardzo sprzyjające warunki, nie wykształciła ram współpracy na wzór Grupy Nordyckiej czy też państw Beneluksu, a cele i interesy poszczególnych państw tworzących grupę wydają się coraz to bardziej rozbieżne.

Przedstawione niektóre problemy V4 nie oznaczają, że dalsze funkcjonowanie grupy jest pozbawione sensu. Istnieje także lista sukcesów V4, do których należy zaliczyć m.in. Środkowoeuropejskie Porozumienie o Wolnym Handlu, powołanie Forum Wyszehradzkiego przyznającego granty i stypendia naukowe czy też, po latach zaniedbań, przystąpienie do wspólnych projektów infrastrukturalnych.

Należy jednak pamiętać, że choć zmniejszyła się liczba ludności zamieszkującej państwa V4, to wciąż czyni ją trzecim co do wielkości rynkiem konsumenckim w UE oraz szóstą siłą gospodarczą w Europie. Równie imponujące są osiągnięcia państw V4. Od momentu powstania Grupy nastąpił ponad trzykrotny wzrost inwestycji w środki trwałe, o około 155 proc. zwiększyła się wartość PKB oraz ponad 19-krotnie wzrosły wartości eksportu i eksportu towarów państw V4⁹, jednak w zdecydowanej większości jest to zasługa poszczególnych państw, a nie wspólnej współpracy państw grupy.

Wydaje się, że największy rozdźwięk w ramach państw Grupy Wyszehradzkiej związany jest z różnym stanowiskiem dotyczącym wojny rosyjsko-ukraińskiej. Problemem jest wypracowanie wspólnego stanowiska państw V4 wobec konfliktu oraz kwestii wzmocnienia potencjału Sojuszu na wschodniej flance. Różnice w percepcji zagrożeń są na tyle duże, że nie pozwalają na wypracowanie spójnych inicjatyw polityczno-wojskowych, wykraczających poza NATO czy UE. Nie jest to czymś nowym w funkcjonowaniu Grupy, gdyż w przeszłości problem wypracowania wspólnego stanowiska w kwestiach strategicznych napotykał już na ogromne trudności. Członkowie V4 nie potrafili bowiem wypracować stanowiska w sprawie aneksji Krymu przez Rosję w 2014 roku oraz sankcji Unii Europejskiej wobec Rosji¹⁰.

Państwa V4 wielokrotnie zobowiązywały się zacieśniać współpracę w dziedzinie obronności. Wypracowano także potencjalne obszary współpracy: obrona przed bronią masowego rażenia, logistyka, szkolenie pilotów śmigłowców oraz symulatory dla kontrolerów lotów i wiele innych, ale nie udało się w obrębie Grupy wdrożyć żadnych projektów wzmacniających region. Wynika to z różnic politycznych, innego postrzegania zagrożeń, braku woli politycznej i zaufania do partnerów oraz – co jest bardzo ważne – różnych potencjałów militarnych. Pol-

⁹ Więcej zob. *Grupa Wyszehradzka – 30 lat transformacji, integracji i rozwoju*, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa 2021 r. <https://pie.net.pl/grupa-wyszehradzka-30-lat-transformacji-integracji-i-rozwoju/#:~:text=Publikacja%20ilustruje%20ostatnie%2030%20lat,ma%20sta%C4%87%20si%C4%99%20neutralna%20klimatycznie> [dostęp: 8.08.202].

¹⁰ A. Czyż, *Państwa Grupy Wyszehradzkiej wobec kryzysu migracyjnego*, „*Studia Politicae Universitatis Silesiensis*” 2017, t. 18, s. 146.

ska pośród państw V4 przeznacza na obronność najwięcej i to zarówno w liczbach bezwzględnych, jak i w odniesieniu do produktu krajowego brutto.

Przykładem dobrej współpracy wojskowej w ramach Grupy było utworzenie i deklaracja do UE Wyszehradzkiej Grupy Bojowej w ramach Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony¹¹. Należy jednak zaznaczyć, że również w tej kwestii zaangażowanie Polski było kluczowe. Wkład Sił Zbrojnych RP to połowa żołnierzy. Ponadto Polska stanowi państwo ramowe inicjatywy, na której oparta jest zasadnicza działalność. Również współpraca w ramach NATO układa się poprawnie, czego przykładem jest udział przedstawicieli państw V4 w Centrum Szkolenia Sił Połączonych, 3. Batalionie Łączności, Wielonarodowym Batalionie Policji Wojskowej czy też Centrum Doskonalenia Policji Wojskowej¹².

Nieudane są natomiast wszelkie projekty w obszarze wojskowo-technicznym, a mianowicie we wspólnej modernizacji sił zbrojnych, serwisowaniu sprzętu i uzbrojenia czy też tworzeniu nowych konstrukcji. W historii istnienia V4 nie doszło do żadnej współpracy, choć inicjatyw było bardzo dużo. Tak samo źle układa się współpraca w zakresie wspólnego zakupu sprzętu i uzbrojenia. Pomimo zdefiniowania takich samych potrzeb (np. zakupu nowych śmigłowców, samolotów, radarów) nie udało się dojść do porozumienia i ewentualne korzyści ze wspólnego negocjowania kontraktów ustępowały partykularnym interesom poszczególnych państw.

Grupa Wyszehradzka ma szansę stać się ważnym narzędziem polityki regionalnej. Wspólne działania zdefiniowanych celów sprzyjałyby zarówno spójności UE, harmonizacji jej poziomu rozwoju jak i służyłyby zwiększeniu bezpieczeństwa militarnego w regionie. Niemniej jednak tak często odmienne postrzeganie zagrożeń oraz tak odmienne interesy strategiczne poszczególnych państw V4 mogą stanowić ku temu poważną przeszkodę.

1.2. Trójkąt Weimarski

Trójkąt Weimarski tworzą Francja, Niemcy i Polska. 28 sierpnia 1991 roku w Weimarze (Niemcy) ówcześni ministrowie spraw zagranicznych Niemiec (Genscher), Francji (Dumas) i Polski (Skubiszewski) dali początek Trójkątowi Weimarskiemu. Podczas spotkania podpisana została wspólna deklaracja w sprawie przyszłości Europy. Dotyczyła ona ośmiu punktów, a mianowicie:

- sytuacji w Europie i konieczności stworzenia dobrosąsiedzkich mechanizmów pomiędzy Polską, Francją i Niemcami,
- deklaracji, że pomimo trudnej wspólnej historii zainicjowana współpraca ma szansę stać się drogowskazem dla pozostałych państw dążących do demokracji, dobrobytu i wspólnego bezpieczeństwa,

¹¹ Dotychczas EU GB V4 pełniła dyżur bojowy w ramach Europejskich Sił Szybkiego Reagowania w I połowie 2016 (EU BG I/2016), II połowie 2019 (EU BG 2019-2) i I połowie 2023 (EU BG 2023-1).

¹² W. Gizicki, *Wybrane problemy współpracy wojskowej państw Grupy Wyszehradzkiej*, Lublin 2014, s. 60.

- zacieśnienia więzi poprzez intensyfikację współpracy regionów przygranicznych,
- gwarancji dotychczasowego ładu w Europie, jakim jest Sojusz Północnoatlantycki i Unia Zachodnioeuropejska,
- zasad w jaki sposób doszło do współpracy i podpisania wspólnej deklaracji,
- zawarcia układów stowarzyszeniowych z państwami Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej.

Dwa pozostałe punkty dotyczyły zapewnienia wszystkim obywatelom dobrych warunków egzystencji i różnorodności kulturowej Europy¹³.

Na podstawie tak przyjętej deklaracji do najważniejszych celów Trójkąta można zaliczyć:

- udzielanie wsparcia dla demokratycznych przemian w państwach Europy Środkowo-Wschodniej,
- dążenie do zapewnienia ich mieszkańcom godziwych warunków życia,
- zapewnienie współpracy międzynarodowej w dziedzinie kultury, oświaty, nauki itp.,
- dążenie do akcesji państw Europy Środkowo-Wschodniej do Wspólnot Europejskich i NATO,
- zbliżenie się do siebie społeczeństw Francji, Niemiec i Polski.

Współpraca w tym formacie miała ostatecznie przewyżczyć historyczne zaszczości i przyspieszyć integrację Polski ze wspólnotą zachodnią po upadku komunizmu. Trzy państwa współpracujące w ramach Trójkąta Weimarskiego tworzą oś geograficzną między Europą Zachodnią i Wschodnią (Mapa 2). Jednocześnie ogromny jest potencjał państw założycielskich grupy – jej obszar zamieszany jest przez około 40% ludności UE, a wytwarza ona około 45% produktu krajowego brutto UE (Tabela 2). Chociaż może to stanowić ogromny impuls do intensyfikacji współpracy, to jednak kontrastuje z przygnębiającą rzeczywistością. Mimo to pierwsze lata współpracy były bardzo obiecujące.

W kolejnym okresie współpraca weimarska systematycznie została rozszerzona o spotkania ministrów obrony, sprawiedliwości, finansów oraz na płaszczyznę parlamentarną. Najważniejszym zaś politycznym osiągnięciem współpracy było podniesienie jej na najwyższy szczebel o spotkania szefów państw i rządów, od 1998 roku¹⁴.

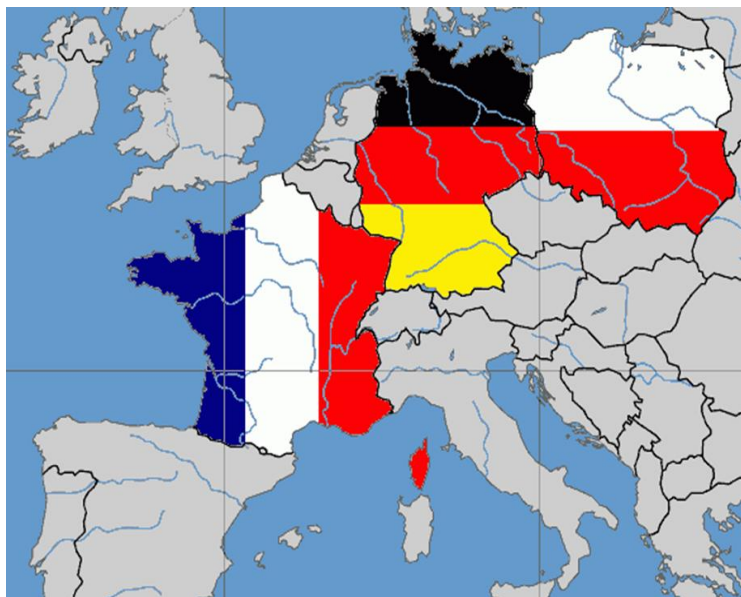
Przykładem była zapoczątkowana współpraca wojskowa. 3 marca 1994 roku podczas spotkania w Paryżu ministrowie obrony trzech państw podpisali wspólną deklarację określającą ramy trójstronnej współpracy wojskowej¹⁵. W deklaracji potwierdzono, że zadaniem państw Trójkąta Weimarskiego jest

¹³ B. Koszel, *Trójkąt Weimarski: bilans i perspektywy współpracy*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2016, nr 1, s. 66–67.

¹⁴ J.M. Fiszer, *Trójkąt Weimarski i jego rola w integracji Europy po zakończeniu zimnej wojny*, „Rocznik Integracji Europejskiej” 2022, nr 16, s. 80.

¹⁵ Ibidem, s. 73–74.

kształtowanie systemu bezpieczeństwa w Europie Środkowej. Wskazano także zasadnicze kierunki współpracy, które dotyczyły głównie szkolenia wojskowego i ćwiczeń w ramach Partnerstwa dla Pokoju. Następnie poszerzono tę współpracę o cykliczne spotkania ekspertów, realizację gier sztabowych oraz ćwiczeń wojskowych szczebla taktycznego¹⁶.

Mapa 2. Państwa członkowskie Trójkąta Weimarskiego

Źródło: New European, David Liuzzo, licencja: CC BY-SA 3.0.

W okresie przygotowania Polski do prezydencji w Radzie UE¹⁷ ożywiła się współpraca trzech państw w obszarze militarnym. Przykładem wspólnych działań była propozycja utworzenia stałej unijnej kwatery/dowództwa, którego celem miałyby być usprawnienie zaangażowania cywilnych i wojskowych struktur UE w sytuacjach kryzysowych. W grudniu państwa Trójkąta przesłały list w tej sprawie do Wysokiej Przedstawiciel ds. Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa Catherine Ashton, która pozytywnie odniosła się do inicjatywy.

Równie ważnym obszarem współpracy wojskowej było powołanie Weimarskiej Grupy Bojowej. Porozumienie zostało podpisane 5 lipca 2011 r., a rotacyjny dyżur był przez nią sprawowany w pierwszej połowie 2013 roku.

¹⁶ J. Gryz, *Współpraca wojskowa Polski, Francji i Niemiec*, [w:] *Polska-Niemcy. Partnerzy w nowej Europie*, red. A. Podraza, Lublin 2003, s. 70.

¹⁷ Polska po raz pierwszy prezydencję w Radzie UE sprawowała w 2. połowie 2011 r. i wraz z Danią i Cyprzem tworzyła trio prezydencji. Zgodnie z harmonogramem kolejny raz Polska będzie sprawować prezydencję w 1. połowie 2025 r. i jak za pierwszym razem trio prezydencji tworzyć będzie wspólnie z Danią i Cyprzem.

Deklaracje o zacieśnianiu współpracy, które zazwyczaj były eksponowane po spotkaniach ministrów spraw zagranicznych, wielokrotnie okazywały się pustosłowiem, z którego nie wynikały żadne konkretne działania. Relacje trójstronne, szczególnie w ostatnich latach, charakteryzowały się głębokimi nieporozumieniami i różnicami. Napięcia są widoczne w relacjach między Polską a pozostałymi dwoma państwami.

Pomimo ogromnych różnic na szczeblu państwowym, stosunki regionalne i lokalne okazują się być kotwicą stabilności i kontynuacji współpracy. Przykładem takiego partnerstwa są tzw. regionalne trójkąty weimarskie, między innymi Nadrenia Północna-Westfalia, Śląsk i Hauts-de-France, ale także pomiędzy Brandenburgią, Mazowszem i Île-de-France. Ogromną zaletą tej współpracy jest utrzymywanie stosunków niezależnie od napięć na poziomie państwowym. Innym przykładem jest współpraca dwustronna w regionach przygranicznych tworzonych w formie eurodystryktów i euroregionów. Ta forma współpracy uzupełniana jest poprzez miasta partnerskie, współpracę uniwersytetów i organizacji młodzieżowych. Dlatego też dokonując oceny Trójkąta, nie można zapomnieć o poziomie współpracy społeczeństwa obywatelskiego i jego pozytywnych skutkach, nawet jeśli nie mogą one zastąpić współpracy na szczeblu krajowym.

1.3. Bukareszteńska Dziewiątka

Powstanie i funkcjonowanie Bukaresztańskiej Dziewiątki (B9) stanowi inicjatywę państw wschodniej flanki Sojuszu i związane jest z ewolucją systemu bezpieczeństwa we wschodnim sąsiedztwie NATO. Pierwsze spotkanie prezydentów dziewięciu państw (Bułgarii, Czech, Estonii, Litwy, Łotwy, Polski, Rumunii, Słowacji i Węgier – Mapa 3) miało miejsce w Warszawie w lipcu 2014 roku. Głównym tematem dyskusji była sytuacja na Ukrainie oraz potrzeba wzmocnienia wschodniej flanki NATO¹⁸. Wyzwania i zagrożenia dla bezpieczeństwa z kierunku wschodniego, które były skutkiem rewizjonistycznej polityki Rosji na obszarze poradzieckim, spowodowały, że państwa wschodniej flanki Sojuszu Północnoatlantyckiego podjęły decyzje o intensyfikacji i koordynacji działań w celu wzmocnienia bezpieczeństwa w tej części obszaru NATO.

Głównym celem współpracy w ramach B9 jest przede wszystkim pogłębienie dialogu i współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa państw tworzących wschodnią flankę Sojuszu. Bardzo ważne jest również wzmocnienie siły głosu tych państw na forum NATO. Zapewnienie stabilności i bezpieczeństwa w regionie w obliczu wojny na Ukrainie to także priorytet B9. Innym obszarem współpracy są wysiłki mające na celu rozbudowę potencjału odstraszania i obrony NATO, zwiększenie stałej obecności wojskowej państw Sojuszu w regionie, a także rozwój współpracy militarnej poprzez prowadzenie wspólnych ćwiczeń, zwiększe-

¹⁸ K. Pawłowski, *Bukareszteńska Dziewiątka: Współpraca państw wschodniej flanki NATO*, Lublin 2020, s. 15.

nie wydatków na obronność i modernizację sił zbrojnych, czy nawet, przy pozytywnych warunkach i woli politycznej, zwiększenie współpracy przemysłów obronnych państw B9.

Mapa 3. Państwa członkowskie Bukareszteńskiej Dziewiątki

Źródło: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Blank_map_of_Europe_\(with_disputed_regions\).svg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Blank_map_of_Europe_(with_disputed_regions).svg)

Spójne i zintegrowane podejście do obrony wschodniej flanki Sojuszu to główne wyzwanie stojące przez Bukareszteńską Dziewiątką. Niemniej jednak powstanie i funkcjonowanie B9 może przyczynić się do wzmocnienia zdolności obronnych Sojuszu oraz odstraszenia w wymiarze regionalnym. Największym jednak atutem tego dialogu jest możliwość wzmocnienia pozycji międzynarodowej i siły głosu państw B9 w debacie na rzecz bezpieczeństwa regionalnego oraz kierunków rozwoju współpracy w dziedzinie obronności w ramach NATO.

Bukareszteńska Dziewiątką to nieformalna platforma konsultacji i dyskusji politycznych na poziomie regionalnym. Dialog rozpoczęty na poziomie prezydentów państw wschodniej flanki NATO został uzupełniony o wymiar międzyrządowy oraz parlamentarny. Spotkania prowadzone są na różnych szczeblach – od wspomnianych spotkań prezydentów poprzez spotkania na poziomie ministrów spraw zagranicznych, ministrów obrony, parlamentarzystów, doradców ds. bezpieczeństwa czy też przewodniczących komisji obrony parlamentów B9.

Obrady w formule B9 mają formę dyplomacji wielostronnej. Spotkania zazwyczaj kończą się wspólną deklaracją państw uczestniczących w spotkaniu¹⁹. Współpraca w ramach B9 stanowi nieformalną platformę pogłębienia dialogu politycznego w obszarze bezpieczeństwa Europy Środkowej i Wschodniej i wpływa na zacieśnienie współpracy między państwami znajdującymi się na wschodniej flance NATO.

1.4. Inicjatywa Trójmorza

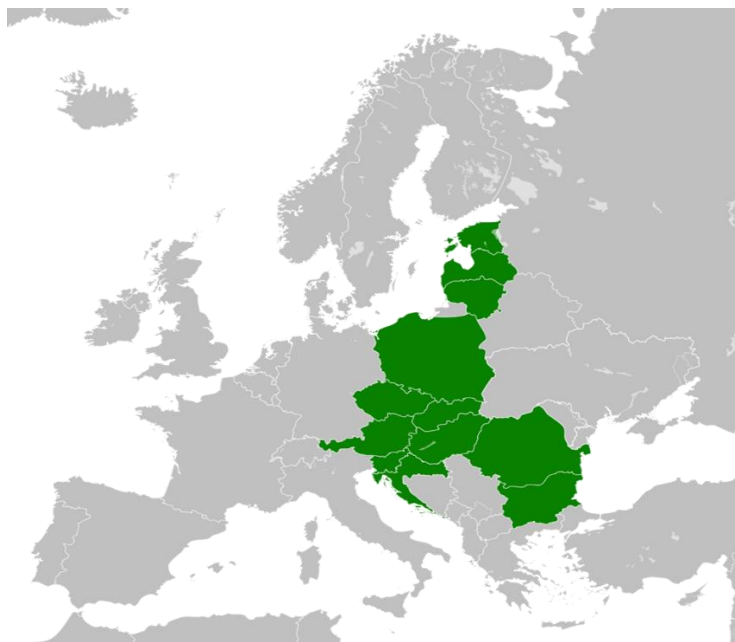
Idea utworzenia Inicjatywy Trójmorza pojawiła się w latach 2012–2013 w wyniku rozmów polskich przedsiębiorców z Ianem Brzezińskim²⁰, amerykańskim ekspertem w obszarze bezpieczeństwa i polityki międzynarodowej, a celem tej inicjatywy był dalszy rozwój Polski i regionu Europy Środkowo-Wschodniej. Raport amerykańskiego think tanku Atlantic Council stał się inspiracją dla prezydentów Chorwacji i Polski do rozpoczęcia współpracy, która z czasem zaczęła przyciągać coraz to więcej osobistości ze świata biznesu i polityki. Zamiar utworzenia Inicjatywy Trójmorza został po raz pierwszy ogłoszony w 2015 roku podczas zgromadzenia ONZ w Nowym Jorku. Za początek inicjatywy uznaje się rok 2016, czyli pierwszy szczyt, który był zorganizowany w Chorwacji. Do inicjatywy należy 12 państw: Austria, Bułgaria, Chorwacja, Czechy, Estonia, Litwa, Łotwa, Polska, Rumunia, Słowacja, Słowenia i Węgry (Mapa 4).

Inicjatywa Trójmorza znajduje się w początkowej fazie procesu instytucjonalizacji i nie jest organizacją międzynarodową. Poprzez rozwijanie różnych form współpracy kształtuje swoją tożsamość, jednocześnie zaczyna być widoczna i rozpoznawalna w środowisku bezpieczeństwa międzynarodowego, choć obszar współpracy militarnej dotychczas nie był podnoszony.

Cele, zasady i formy współpracy, a także relacje z innymi państwami i organizacjami regionalnymi zostały opracowane i uzgodnione podczas sześciu szczytów na najwyższym szczeblu w latach 2016–2021. Pojawiły się także nowe formy współpracy, takie jak: Forum Biznesu, Forum Regionów czy też Forum Parlamentarne. Dotychczasowe szczyty Inicjatywy wskazały na potrzebę dalszej współpracy na rzecz poprawy infrastruktury transportowej, energetycznej i cybernetycznej. Cele te realizowane są w ramach finansowania projektów inwestycyjnych ze środków budżetu państw, współpracy finansowej i organizacyjnej przy projektach inwestycyjnych w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego oraz poprzez szukanie poparcia tych inicjatyw przez parlamenty krajowe.

¹⁹ K. Pawłowski, *Współpraca parlamentarna w ramach Bukareszteńskiej Dziewiątki*, [w:] *Dyplomacja parlamentarna w Europie Środkowej i Wschodniej w latach 2015–2019*, red. B. Surmacz, A. Kuczyńska-Zonik, Lublin 2019, s. 90–91.

²⁰ M. Gębska, *Wprowadzenie w problematykę Inicjatywy Trójmorza – geneza, obszary działania i szczyty*, [w:] *Bezpieczeństwo w wymiarze geopolitycznym, militarnym i społeczno-gospodarczym państw Inicjatywy Trójmorza. Współczesność i perspektywy*, red. L. Drab, M. Gębska, M. Marszałek, Warszawa 2022, s. 17.

Mapa 4. Państwa Inicjatywy Trójmorza

Źródło: Three Seas Initiative (3SI), <https://vm.ee/en/three-seas-initiative-3si> [dostęp: 1.11.2021].

1.5. Rada Państw Morza Bałtyckiego

Rada Państw Morza Bałtyckiego (RPMB²¹), w przeciwieństwie do wcześniej opisanych inicjatyw, jest organizacją międzynarodową, która skupia wszystkie państwa regionu Morza Bałtyckiego (Dania, Estonia, Finlandia, Islandia²², Niemcy, Litwa, Łotwa, Norwegia, Polska, Rosja²³, Szwecja) i Unię Europejską (Mapa 5). RPMB współpracuje zarówno z organizacjami regionalnymi, jak i międzynarodowymi oraz z innymi państwami spoza regionu. Jedenaście państw (Białoruś²⁴, Bułgaria, Francja, Hiszpania, Niderlandy, Słowacja, Stany Zjednoczone, Ukraina, Węgry, Wielka Brytania, Włochy) posiada status obserwatora w organizacji.

20 października 1991 roku w Rostoku podczas spotkania ministrów spraw zagranicznych Danii i Niemiec oraz ambasadorów wszystkich państw nadbałtyckich została przedstawiona propozycja powołania Rady Bałtyku jako organizacji

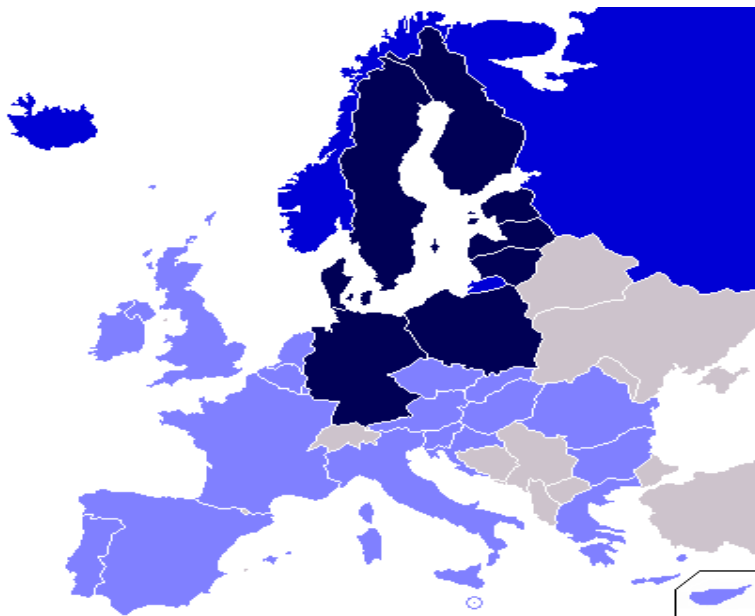
²¹ Rady Państw Morza Bałtyckiego nie należy mylić z Radą Bałtycką, która jest politycznym związkiem Litwy, Łotwy i Estonii.

²² Od 1995 roku.

²³ W marcu 2023 roku Rada Państw Morza Bałtyckiego w związku z agresją na Ukrainę zawiesiła Rosję w pracach organizacji. 17 maja 2022 roku Rosja wycofała się z prac Rady Państw Morza Bałtyckiego.

²⁴ Zawieszona od 2022 roku.

międzynarodowej, zrzeszającej wszystkie państwa bałtyckie. W konsekwencji przedstawionych propozycji ministrowie spraw zagranicznych państw bałtyckich podczas spotkania w dniach 5–6 marca 1992 roku w Kopenhadze powołali RPMB.

Mapa 5. Państwa Rady Państw Morza Bałtyckiego

Źródło: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Blank_map_of_Europe.svg [dostęp: 1.07.2023].

RPMB jest ważnym regionalnym forum politycznym dla międzynarodowej współpracy regionu Morza Bałtyckiego. Zgodnie z założeniami Rada miała zajmować się takimi obszarami współpracy, jak:

- pomoc instytucjom demokratycznym,
- współpraca gospodarcza,
- ochrona środowiska i energetyka,
- kultura,
- oświata,
- turystyka,
- transport i komunikacja,
- ochrona zdrowia i sprawy specjalne.

W początkowym okresie funkcjonowania organizacji ze współpracy zostały wyłączone kwestie bezpieczeństwa. Ministrowie spraw zagranicznych państw Morza Bałtyckiego zostali zobligowani do przedkładania i promowania nowych idei oraz koordynacji współpracy. Przewodnictwo państw w Radzie zmienia się co rok. Praktycznie pracą pomiędzy spotkaniami ministrów kieruje powołany Komitet Wyższych Urzędników, który jest organem wykonawczym idei i zaleceń

ministrów. Natomiast praca w poszczególnych obszarach jest prowadzona w powołanych specjalistycznych grupach roboczych.

Na mocy porozumienia w 1998 roku powołano Stały Sekretariat organizacji, który jest usytuowany w Sztokholmie. W 2008 roku podczas szczytu w Rydze postanowiono o reformie organizacji, wyznaczając pięć głównych obszarów działalności:

- ochrona środowiska,
- rozwój gospodarczy,
- energetyka,
- edukacja i kultura,
- bezpieczeństwo cywilne i wymiar ludzki.

W kolejnych latach oraz po dokonaniu oceny realizacji zadań w powyższych obszarach w czerwcu 2014 roku Rada zdecydowała o poszerzeniu obszarów współpracy o:

- tożsamość regionalną,
- zrównoważony i dobrze prosperujący region,
- bezpieczny i stabilny region.

W ciągu ponad 33 lat działalności część grup roboczych zakończyła działanie, część została przekształcona i włączona we współpracę w ramach Unii Europejskiej, utworzono też nowe grupy i poszerzono obszary współpracy. Kwestie związane z bezpieczeństwem obywateli państw regionu zostały także włączone do prac RPBM.

2. Wkład współpracy regionalnej w bezpieczeństwo militarne Polski

Organizacji militarne go bezpieczeństwa zbiorowego o różnym charakterze było w historii świata bardzo wiele. W zdecydowanej większości odgrywały one i nadal odgrywają pozytywną rolę w kształtowaniu środowiska bezpieczeństwa. Wielokrotnie jednak ich skuteczność i wiarygodność daleko odbiegały od oczekiwań państw w nich uczestniczących. Dlatego też tak ważne jest poszukiwanie przez państwa zapewnienia bezpieczeństwa militarne go, które nie bazuje na uczestnictwie w jednej, dwóch organizacjach, ale także na innych sojuszach, inicjatywach czy przymierzach.

Aby jednak współpraca w ramach organizacji czy inicjatyw była możliwa, musi istnieć wspólna koncepcja celów i funkcji jako podstawy wszelkiej współpracy. Niewątpliwie instytucjonalizacja luźnego sojuszu czy też inicjatywy jest sposobem na lepsze zarządzanie, funkcjonowanie i rozszerzenie stosunków.

Dokonując analizy współpracy w ramach poszczególnych inicjatyw i jej znaczenia dla bezpieczeństwa militarne go Polski, należy podkreślić, że każda z wymienionych inicjatyw (choć nie wszystkie z nich nie obejmują współpracy militarne go) odgrywa ważną rolę w zapewnieniu naszemu krajowi bezpieczeństwa militarne go.

Największe oczekiwania i możliwości współpracy militarnej, które mogłyby jeszcze bardziej wzmocnić nasze bezpieczeństwo w tym zakresie, poza naszym członkostwem w NATO i UE, upatrywane są we współpracy w ramach Grupy Wyszehradzkiej i Trójkąta Weimarskiego. Potencjał wojskowy, środki finansowe przeznaczane na obronność, wielkość państw oraz liczba ludności zamieszkałej w tych państwach i wiele innych czynników pozwalają stwierdzić, że utrzymanie czy też intensyfikacja współpracy także w obszarze militarnym zdecydowanie wzmocniłaby nasze bezpieczeństwo.

Obecny stan współpracy państw w ramach Grupy Wyszehradzkiej i Trójkąta Weimarskiego, w ocenie wielu badaczy a nawet polityków, pozostawia wiele do życzenia. W efekcie mamy do czynienia ze stagnacją, a w stosunku do Trójkąta Weimarskiego wręcz z regresem współpracy Polski, Francji i Niemiec.

Grupa V4, do niedawna stanowiła najbardziej aktywną, wielowymiarową i rozpoznawalną platformę współpracy w Europie Środkowej. Państwa V4 zajmują około 25% powierzchni UE. Obszar ten jest zamieszkiwany przez prawie 63 mln ludzi co stanowi około 15% populacji UE. Wydatki na obronność w państwach V4 są bardzo zróżnicowane. Przewodzi w tym zakresie Polska, która przeznaczona 2,4 % swojego PKB na obronność natomiast najmniej przeznaczają Czechy 1,4% i Słowacja 1,5% PKB (Tabela 1).

Tabela 1

Państwo	Powierzchnia (km ²)	Ludność (stan na 2023 r.)	%PKB na obronność (stan na 2022 r.)	Wielkość sił zbrojnych (stan na 2020 r.)
Czechy	77 212	10 827 529	1,4	27 000
Polska	307 236	36 753 736	2,4	189 000
Słowacja	20 145	5 428 792	1,8	18 000
Węgry	91 248	9 597 085	1,5	46 000
Razem	495 841	62 607 142	1,77 (średnia)	280 000

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Unii Europejskiej https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/key-facts-and-figures/life-eu_pl (powierzchnia i ludność), Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), Yearbook: Armaments, Disarmament and International Security (% PKB na obronność) oraz International Institute for Strategic Studies, The Military Balance (wielkość sił zbrojnych) https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?locations=EU&most_recent_year_desc=false&view=map [dostęp: 15.09.2023]

Niestety obecnie nie wzmocnia ona głosu regionu w najważniejszych dla nas sprawach związanych z bezpieczeństwem²⁵. Głównym powodem braku wspólnego stanowiska i wypracowania wspólnych decyzji jest odmienne od podejścia partnerów stanowisko Węgier wobec napaści Rosji na Ukrainę.

²⁵ T. Żornaczuk, *Zmiany we współpracy regionalnej w Europie Środkowej z polskiej perspektywy*, PISM, Warszawa 2023 r. zob.: <https://www.pism.pl/publikacje/zmiany-we-wspolpracy-regionalnej-w-europie-srodkowej-z-polskiej-perspektywy>

Całkowicie odmienne od pozostałych państw grupy stanowisko Węgier w kwestii rosyjskiej agresji na Ukrainę znacząco ograniczyło współpracę polityczną V4 i ograniczyło się do promowania współpracy w zakresie m.in. kultury i turystyki²⁶.

Prezentowane stanowisko Węgier wobec wojny na Ukrainie wyróżnia się nie tylko na tle grupy, ale i wszystkich państw Unii Europejskiej. Pomimo akceptacji decyzji wspólnotowych i sojuszniczych odnośnie do sankcji oraz pomocy Ukrainie, regularnie je warunkują, co bardzo negatywnie jest odbierane przez pozostałe państwa UE. Ponadto Węgry, pomimo wojny, regularnie utrzymują kontakty polityczne z Rosją. Nie dziwi zatem negatywne podejście pozostałych państw grupy co do stanowiska Węgier w tak ważnej kwestii dla bezpieczeństwa regionu. Polska, Czechy i Słowacja od początku konfliktu wspierają Ukrainę politycznie, także w zakresie integracji z UE, przekazują broń i zabiegają o dostawy z innych państw.

Brak możliwości wyrażania wpływowego głosu regionu za pomocą V4 powoduje, że rola i znaczenie Grupy straciło znaczenie zarówno w ramach UE, jak i NATO i bardzo negatywnie wpływa na bezpieczeństwo w regionie. Bezpośrednim skutkiem kryzysu w V4 jest znaczące ograniczenie jej funkcji reprezentowania głosu państw Europy Środkowej w ważnych dla Polski sprawach bezpieczeństwa, także militarnego. Grupa też traci możliwość tworzenia regionalnego podejścia do wsparcia Ukrainy i w przyszłości wkładu państw V4 w jej odbudowę.

Ostatnie lata to regres współpracy Polski, Francji i Niemiec w ramach Trójkąta Weimarskiego. Pomimo tego, że od czasu do czasu mówi się o potrzebie reaktywacji jego działalności, w praktyce niewiele się w tym kierunku dzieje. Potencjał trzech państw jest imponujący, a zacieśnienie współpracy w ramach Trójkąta Weimarskiego mogłoby być nie tylko „lokomotywą” rozwoju gospodarczego państw UE, ale także gwarancją ich bezpieczeństwa militarnego. Państwa te stanowią prawie 30% terytorium UE i poprzez swoje usytuowanie łączą zachód ze wschodem Europy. Terytorium tych trzech państw jest zamieszkiwane przez ponad 40% ludności UE. Pomimo zróżnicowanego procentu PKB przeznaczanego na obronność, w szczególności niski jest niemiecki wskaźniki w stosunku do pozostałych państw, stanowią one ogromne środki finansowe. Wielkość siły zbrojnych Polski, Niemiec i Francji to prawie 50% sił zbrojnych USA²⁷ (Tabela 2).

Winę za brak współpracy w ramach Trójkąta Weimarskiego ponoszą wszystkie państwa, tylko jej skala jest różna. Główną przyczyną stagnacji we współpracy jest wpływ polityki wewnętrznej na relacje trójstronne. Należy mieć jednak nadzieję, że imperialistyczne działania Rosji staną się impulsem do odrodzenia współpracy w ramach Trójkąta Weimarskiego i dalszego jej pogłębienia.

²⁶ Takie priorytety zostały przedstawione w połowie 2022 roku przez prezydentkę słowacką w Grupie V4.

²⁷ Na podstawie rankingu najpotężniejszych armii świata z 2023 r., zob. <https://www.forbes.pl/rankingi/ile-panstwa-wydaja-na-zbrojenia-wojna-w-ukrainie-sprawokowala-wydatki-jak-natle/rd1011h> [dostęp: 26.09.2023]

Tabela 2

Państwo	Powierzchnia (km ²)	Ludność (stan na 2023 r.)	%PKB na obronność (stan ma 2022 r.)	Wielkość sił zbrojnych (stan na 2020 r.)
Francja	633 886	68 070 697	1,9	304 000
Niemcy	353 296	84 358 845	1,4	183 000
Polska	307 236	36 753 736	2,4	189 000
Razem	1 294 418	189 183 278	1,9 (średnia)	676 000

Źródło opracowanie własne na podstawie danych Unii Europejskiej https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/key-facts-and-figures/life-eu_pl (powierzchnia i ludność), Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), Yearbook: Armaments, Disarmament and International Security (% PKB na obronność) oraz International Institute for Strategic Studies, The Military Balance (wielkość sił zbrojnych) https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?locations=EU&most_recent_year_desc=false&view=map [dostęp: 15.09.2023].

Format współpracy w ramach Bukareszteńskiej Dziewiątki z pewnością pozwala na wzmocnienie siły głosu państw wschodniej flanki Sojuszu w ramach szerszej międzysojuszniczej debaty na temat współczesnych problemów i zagrożeń dla bezpieczeństwa międzynarodowego, jak również adaptacji NATO do aktualnie występujących zagrożeń militarnych ze wschodu.

Potencjał militarny B9 (Tabela 3), choć nie jest imponujący, a wiele państw grupy dopiero dąży do osiągnięcia standardów określonych przez NATO (np. PKB na obronność), z uwagi jednak na geopolityczne uwarunkowania odgrywa bardzo ważną rolę dla Sojuszu Północnoatlantyckiego i bezpieczeństwa w regionie.

Tabela 3

Państwo	Powierzchnia (km ²)	Ludność (stan na 2023 r.)	%PKB na obronność (stan na 2022 r.)	Wielkość sił zbrojnych (stan na 2020 r.)
Bułgaria	110 001	6 447 710	1,5	37 000
Czechy	77 212	10 827 529	1,4	27 000
Estonia	43 110	1 365 884	2,1	7 000
Litwa	62 643	2 857 279	2,5	37 000
Łotwa	63 290	1 883 008	2,0	9 000
Polska	307 236	36 753 736	2,4	189 000
Rumunia	234 270	19 051 562	1,7	128 000
Słowacja	48 702	5 428 792	1,8	18 000
Węgry	91 248	9 849 000	1,5	46 000
Razem	1 037 712	94 464 500	1,87 (średnia)	498 000

Źródło opracowanie własne na podstawie danych Unii Europejskiej https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/key-facts-and-figures/life-eu_pl (powierzchnia i ludność), Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), Yearbook: Armaments, Disarmament and International Security (% PKB na obronność) oraz International Institute for Strategic Studies, The Military Balance (wielkość sił zbrojnych) https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?locations=EU&most_recent_year_desc=false&view=map [dostęp: 15.09.2023].

Zdecydowana większość państw Bukareszteńskiej Dziewiątki deklaruje wolę kontynuacji współpracy, co może wpłynąć na wzrost roli i znaczenia B9 w stosunkach międzynarodowych i pozostanie użyteczną platformą dialogu i kooperacji w dziedzinie bezpieczeństwa militarnego państw Europy Środkowej²⁸. Niestety, ale obecna narracja węgierskich władz w stosunku do wojny na Ukrainie i imperialistycznych dążeń Rosji, tak jak we współpracy w ramach V4, nie pozwala na wspólne opracowanie mocnego stanowiska i podejścia państw Bukareszteńskiej Dziewiątki do kwestii bezpieczeństwa w regionie i prezentowania go na forum NATO.

Inicjatywa Trójmorza znajduje się na początkowym etapie procesu instytucjonalizacji. Jest ona stosunkowo nowym podmiotem w stosunkach międzynarodowych, kształtuje swoją tożsamość, rozwija formy i obszary współpracy²⁹. Inicjatywa ta zaczyna być widoczna i rozpoznawalna w środowisku bezpieczeństwa międzynarodowego, ale nie obejmuje bezpieczeństwa militarnego.

Tabela 4

Państwo	Powierzchnia (km ²)	Ludność (stan na 2023 r.)	%PKB na obronność (stan na 2022 r.)	Wielkość sił zbrojnych (stan na 2020 r.)
Austria	82 519	9 104 772	0,8	23 000
Bułgaria	110 001	6 447 710	1,5	37 000
Chorwacja	55 896	3 850 894	2,2	20 000
Czechy	77 212	10 538 275	1,4	27 000
Estonia	43 110	1 365 884	2,1	7 000
Litwa	62 643	2 857 279	2,5	37 000
Łotwa	63 290	1 883 008	2,0	9 000
Polska	307 236	36 753 736	2,4	189 000
Rumunia	234 270	19 051 562	1,7	128 000
Słowacja	48 702	5 428 792	1,8	18 000
Słowenia	20 145	2 116 792	1,2	7 000
Węgry	91 248	9 849 000	1,5	46 000
Razem	1 196 272	109 246 704	1,75% (średnia)	548 000

Źródło opracowanie własne na podstawie danych Unii Europejskiej https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/key-facts-and-figures/life-eu_pl (powierzchnia i ludność), Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), Yearbook: Armaments, Disarmament and International Security (% PKB na obronność) oraz International Institute for Strategic Studies, The Military Balance (wielkość sił zbrojnych) https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?locations=EU&most_recent_year_desc=false&view=map [dostęp: 15.09.2023].

²⁸ K. Pawłowski, *Bukareszteńska Dziewiątki: współpraca państw wschodniej flanki NATO*, „IEŚ Policy Papers” 2020, nr 4, s. 37.

²⁹ M. Gębska, *Ekonomiczny wymiar bezpieczeństwa państw Inicjatywy Trójmorza. Teoria i praktyka*, Warszawa 2022, s. 583–584.

Do Inicjatywy należy 12 państw. Są one członkami UE i NATO, z wyjątkiem Austrii, co znacznie ogranicza współpracę państw Inicjatywy Trójmorza w kwestiach bezpieczeństwa militarnego w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego, choć w przyszłości nie można takiej współpracy wykluczyć. Możliwe jest natomiast rozwijanie współpracy w ramach Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony UE.

Potencjał militarny niektórych państw Inicjatywy Trójmorza zdecydowanie odbiega od wymogów stawianych przez NATO w tym zakresie (Tabela 4). Wydatki na obronność za wyjątkiem Polski, Chorwacji i państw bałtyckich, są poniżej 2% PKB.

Obszary współpracy w ramach Inicjatywy Trójmorza nie są obecnie bezpośrednio związane ze zwiększeniem bezpieczeństwa militarnego Polski i regionu. Należy jednak pamiętać, że intensyfikacja współpracy w deklarowanych obszarach związana z poprawą infrastruktury transportowej, energetycznej i cybernetycznej pośrednio będzie miała wpływ także na zwiększenie bezpieczeństwa militarnego Polski i regionu.

Inwazja Rosji na Ukrainę jest punktem zwrotnym nie tylko dla Ukrainy i Europy Środkowej, ale dla całego regionu Morza Bałtyckiego. Dlatego też należy oczekiwać ponownego przemyślenia kwestii bezpieczeństwa regionalnego przez państwa Rady Państw Morza Bałtyckiego (RPMB). Bezpieczeństwo militarne oraz postrzeganie polityki Rosji jako bezpośredniego zagrożenia stał się tematem dominującym w polityce zagranicznej i bezpieczeństwa wszystkich państw regionu.

Tabela 5

Państwo	Powierzchnia (km ²)	Ludność (stan na 2023 r.)	%PKB na obronność (stan na 2022 r.)	Wielkość sił zbrojnych (stan na 2020 r.)
Dania	41 987	5 932 654	1,4	15 000
Estonia	43 110	1 365 884	2,1	7 000
Finlandia	304 316	5 563 970	1,7	22 000
Litwa	62 643	2 857 279	2,5	37 000
Łotwa	63 290	1 883 008	2,0	9 000
Niemcy	353 296	84 358 845	1,4	183 000
Polska	307 236	36 753 736	2,4	189 000
Szwecja	407 300	10 521 556	1,3	15 000
Razem	1 583 178	143 304 278	1,85 % (średnia)	477 000

Źródło opracowanie własne na podstawie danych Unii Europejskiej https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/key-facts-and-figures/life-eu_pl (powierzchnia i ludność), Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), Yearbook: Armaments, Disarmament and International Security (% PKB na obronność) oraz International Institute for Strategic Studies, The Military Balance (wielkość sił zbrojnych) https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?locations=EU&most_recent_year_desc=false&view=map [dostęp: 15.09.2023].

Potencjał militarny oraz wydatki na obronność państw RPMB jest zróżnicowany (Tabela 5). Należy jednak oczekiwać, że w związku z wojną na Ukrainie, imperialistyczną polityką Rosji oraz członkostwem w Sojuszu Północnoatlantycznym przeznaczone środki finansowe na obronność państw nordyckich zdecydowanie wzrosną.

Zmiany zachodzące we współpracy RPMB są powolne. Prawdopodobnie było to spowodowane uczestnictwem Rosji w tej organizacji międzynarodowej oraz neutralnym statusie Finlandii i Szwecji. Nie ulega jednak wątpliwości, że RPMB pozostaje istotnym aktorem, ułatwiającym koordynację działań w regionie Morza Bałtyckiego. Umożliwia ona prowadzenie dialogu politycznego w kwestiach będących przedmiotem wspólnego zainteresowania wszystkich państw, jakim jest także bezpieczeństwo militarne. Jest ona również instrumentem praktycznej współpracy w kwestiach rozwiązywania problemów broni konwencjonalnej i chemicznej zatopionej w czasie II wojny światowej na dnie Morza Bałtyckiego.

Podsumowanie

Z przeprowadzonej analizy wynika, że udział Polski w przedstawionych inicjatywach/organizacjach, pomimo ogromnego potencjału militarnego niektórych z nich, nie wpływa znacząco na poprawę bezpieczeństwa militarnego zarówno Polski, jak i regionu.

Gwarantem naszego bezpieczeństwa militarnego i zachowania stabilności w regionie Europy Środkowej oraz Morza Bałtyckiego pozostaje nadal nasze członkostwo w NATO i UE oraz strategiczne partnerstwo ze Stanami Zjednoczonymi.

Obecny kryzys nie oznacza zawieszenia działalności ani w ramach Grupy Wyszehradzkiej, ani Trójkąta Weimarskiego, a wstrzymanie działalności w kwestiach bezpieczeństwa i wschodnich nie jest zmianą nieodwracalną. Zarówno Trójkąt Weimarski, jak i Grupa V4 są wciąż niezbędnym podmiotem na arenie międzynarodowej i nadal powinny odgrywać istotną rolę we współpracy państw uczestniczących w tych inicjatywach i we wzmacnianiu pozycji i roli Unii Europejskiej w stosunkach międzynarodowych.

Trójmorze i Bukaresztańska Dziewiątka są wciąż nowymi inicjatywami. Pierwsza z nich obecnie kształtuje swoją tożsamość i skupia się na współpracy w obszarach dotyczących transportu, energetyki i cybernetyki. Rozwój współpracy w tych obszarach, choć nie dotyczą one bezpośrednio bezpieczeństwa militarnego, pośrednio wpływają na bezpieczeństwo w regionie. Natomiast współpraca w ramach B9 powinna być ukierunkowana na wzmocnienie znaczenia państw wschodniej flanki Sojuszu w tej organizacji. Głównym zadaniem tej inicjatywy powinno być wspólne przedstawianie sytuacji związanej z bezpieczeństwem militarnym na wschodniej flance Sojuszu oraz zabieganie o adekwatne

reagowanie NATO do występujących zagrożeń. Trudno jest jednak wypracować takie decyzje przy braku jedności państw B9 co do zagrożeń ze strony Rosji.

Istotnym dla Polski wydaje się być podejmowanie działań politycznych z państwami bałtyckimi (Litwa, Łotwa i Estonia), choć potencjał militarny tych państw nie jest duży. Niezależnie od współpracy w ramach innych inicjatyw, takich jak V4 czy Trójkąt Weimarski, wydaje się że Polska i trzy państwa bałtyckie nadal będą podzielać cele w polityce bezpieczeństwa, postrzegać zagrożenia płynące z Rosji, wspierać Ukrainę i wskazywać na potrzebę demokratyzacji Białorusi. Taka współpraca mogłaby rozszerzyć się na państwa nordyckie i dalej – na państwa będące członkami RPMB. Zacieśnienie współpracy w ramach RPMB jest w obecnych uwarunkowaniach bardzo korzystnym kierunkiem współpracy w celu wzmocnienia naszego bezpieczeństwa militarnego.

W analizach nad zapewnieniem bezpieczeństwa militarnego Polski nie można zapomnieć o Ukrainie, która już teraz posiada znaczący potencjał militarny. Dlatego też celowym jest patrzenie na kwestie bezpieczeństwa militarnego w perspektywie długoterminowej i rozważenie zacieśnienia współpracy z Ukrainą. W gronie tym mogłaby się także znaleźć Rumunia, która od dłuższego czasu nie tylko systematycznie zwiększa budżet na obronność, ale także wzmacnia swoje siły zbrojne i prezentuje spójne stanowisko w sprawie zagrożeń ze strony Rosji.

NATO i UE pozostają najwyższymi gwarantami naszego bezpieczeństwa. Nie zwalnia nas to jednak z poszukiwania innych sposobów na zapewnienie bezpieczeństwa militarnego. Inicjatywy/organizacje regionalne, w których uczestniczymy w obecnych uwarunkowaniach nie wpływają znacząco na poprawę naszego bezpieczeństwa militarnego, dlatego też powinniśmy poszukiwać nowych sojuszy czy porozumień i zintensyfikować wysiłki do odnowienia współpracy w ramach już istniejących inicjatyw.

Bibliografia

- Czyż A., *Grupa Wyszehradzka – 20 lat współpracy*, „Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne” 2014, Vol. 42.
- Czyż A., *Państwa Grupy Wyszehradzkiej wobec kryzysu migracyjnego*, „Studia Politicae Universitatis Silesiensis” 2017, t. 18.
- Dupuy T.N., *The International Military and Defense Encyclopedia*, Publisher Brassey's, January 1, New York 1993.
- Fiszler J.M., *Trójkąt Weimarski i jego rola w integracji Europy po zakończeniu zimnej wojny*, „Rocznik Integracji Europejskiej” 2022, nr 16.
- Gębska M., *Ekonomiczny wymiar bezpieczeństwa państw Inicjatywy Trójmorza, Teoria i praktyka*, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2022.
- Gębska M., *Wprowadzenie w problematykę Inicjatywy Trójmorza – geneza, obszary działania i szczyty*, [w:] *Bezpieczeństwo w wymiarze geopolitycznym*,

- militarnym i społeczno-gospodarczym państw Inicjatywy Trójmorza. Współczesność i perspektywy*, red. L. Drab, M. Gębska, M. Marszałek, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2022.
- Gizicki W., *Wybrane problemy współpracy wojskowej państw Grupy Wyszehradzkiej*, Instytut Nauk Politycznych i Spraw Międzynarodowych, Lublin 2014.
- Gryz J., *Współpraca wojskowa Polski, Francji i Niemiec*, [w:] *Polska-Niemcy. Partnerzy w nowej Europie*, red. A. Podraza, Voyager-Tour, Lublin 2003.
- Koszel B., *Trójkąt Weimarski: bilans i perspektywy współpracy*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2016, nr 1.
- Pawłowski K., *Bukareszteńska Dziewiątka: Współpraca państw wschodniej flanki NATO*, „IEŚ Policy Papers” 2020, nr 4.
- Pawłowski K., *Współpraca parlamentarna w ramach Bukareszteńskiej Dziewiątki*, [w:] *Dyplomacja parlamentarna w Europie Środkowej i Wschodniej w latach 2015–2019*, red. B. Surmacz, A. Kuczyńska-Zonik, Instytut Europy Środkowej, Lublin 2019.
- Sobczyk K., *Współpraca państw Europy Środkowo-Wschodniej w dziedzinie bezpieczeństwa energetycznego*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2011, nr 20 (IV).
- Stockholm International Peace Research Institute (SPRI), *Yearbook: Armaments, Disarmament and International Security*.
- Żornaczuk T., *Zmiany we współpracy regionalnej w Europie Środkowej z polskiej perspektywy*, PISM, Warszawa 2023.

Źródła internetowe

- <https://pie.net.pl/grupa-wyszehradzka-30-lat-transformacji-integracji-i-rozwoju/#:~:text=Publikacja%20ilustruje%20ostatnie%2030%20lat,ma%20sta%C4%87%20si%C4%99%20neutralna%20klimatycznie> – Grupa Wyszehradzka – 30 lat transformacji, integracji i rozwoju, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa 2021.
- <http://www.visegradgroup.eu/cooperation/contents-of-visegrad> – Contents of Visegrad Cooperation 1999.
- <https://prawo.uni.wroc.pl/sites/default/files/studentsresources/Karta%20Narod%C3%B3w%20Zjednoczonych.pdf> – Karta Narodów Zjednoczonych.
- <https://www.pism.pl/publikacje/zmiany-we-wspolpracy-regionalnej-w-europie-srodkowej-z-polskiej-perspektywy> – zmiany we współpracy regionalnej PISM.
- <https://www.forbes.pl/rankingi/ile-panstwa-wydaja-na-zbrojenia-wojna-w-ukrainie-sprovokowala-wydatki-jak-na-tle/rd101lh> – wydatki na obronność.
- https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/key-facts-and-figures/life-eu_pl – powierzchnia i ludność.

https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?locations=EU&most_recent_year_desc=false&view=map – International Institute for Strategic Studies, The Military Balance.

Regional cooperation and Poland's military security

Abstract

Each state, through participation in international relations, constantly strives to ensure and then maintain an appropriate level of security. Functioning in the environment of other countries, it must pursue many interests, thanks to which it guarantees its survival, but at the same time ensures comprehensive development. The security of citizens of each state depends on many factors, including geopolitical and military conditions.

One of the most important factors guaranteeing both the stability of the state's constitutional order and the protection of its democratic values is political security. Ensuring it requires maintaining state structures in constant readiness in order to take up challenges, reduce threats and take advantage of opportunities in the political aspect. Closely related to this factor is military security, which concerns the relations between the state and the international environment, in which the military factor plays an important role. This requires maintaining the state's own military capacity as optimal as possible and participating in adequate military alliances to prevent threats.

The security of Poland and the region is usually perceived in the context of our participation in the most important international organizations, such as: the United Nations (UN), the North Atlantic Treaty Organization (NATO), the European Union (EU), the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE). However regional initiatives are equally important. The aim of the article is to analyze selected regional initiatives and their impact on ensuring Poland's military security.

Keywords: security, military regional cooperation, military capacity, military security of Poland.